

λάδος καὶ Ἀσίας ὄντως ἐνταῦθα ζητητέα. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς ιδέας ταύτης ἀποδείκνυσιν ὁ Overbeck,¹ ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις τοῦτοις οἰκοδομήμασιν ἀπαντῶσι κοσμητικὰ τινὰ ἀντικείμενα, ἐφ' ὧν ὑπάρχουσι μορφὰι καὶ σχήματά τινὰ προφανῶς μὴ ἐλληνικῆς τέχνης. Οὕτω δὲ καὶ ἡ στήλη ἡ ὑπεράνω τῆς πύλης ἐν Μυκῆναις ἱσταμένη μεταξὺ δύο λεόντων² ὑπεμφαίνει κατὰ τὸν Overbeck ἰδίαν τέχνην καὶ τρόπον οἰκοδομῆς ἐν Λυκίᾳ ἐπικρατοῦντα. Ἐκ τούτων δὲ συνάγεται, ὅτι ἂν τις ἀποδεχθῇ, καὶ ὀφείλει ν' ἀποδεχθῇ, ὅτι τεχνίται ἐξ Ἀνατολῆς καὶ εἰδικότερον ἐκ Λυκίας ἐλθόντες, ἐργάσθησαν ἐν τε Μυκῆναις καὶ ἐν Τίρυνθι, δὲν πρέπει ἀφ' ἑτέρου νὰ ὑπολάβῃ, ὅτι ὁ ἐν Ἀργολίδι συναπτόμενος μῦθος περὶ τῶν ἐκ Λυκίας Κυκλώπων δύναται νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν οἰκοδομητικῶν ἐκείνων ἔργων, ἃ τινὰ εἶνε διεσπαρμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος, Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐπὶ πλεῖστον τῆς Ἰταλίας μέρος. Ναὶ μὲν ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομῆς τῶν τειχῶν τούτων, ὡς καὶ ὁ ἐπ' αὐτῶν ἐνιαχοῦ ὑπάρχων διάκοσμος ἐξ Ἀνατολῆς παρεισήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ οἰκοδομήματα δὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀνηγέρθησαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ ἰθαγενῶν τῆς χώρας κατοίκων. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται διὰ τὴν ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ παράδοσις ἀπεκάλεσεν αὐτὰ καὶ «πελασγικά», ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῶν Πελασγῶν, τῶν παναρχαίων τῆς Ἑλλάδος κατοίκων. Πᾶσα δὲ ἀπόπειρα πρὸς ὁρισμὸν καὶ διάκρισιν τῶν κυκλωπειῶν ἀπὸ τῶν πελασγικῶν ἔργων ἐναυδάγησε παντελῶς ἀποβάσα ὅλως ματαία.³

Γ'.

Περὶ μεταγενεστέρων περὶ Κυκλώπων παραδόσεων.

Αἱ μεταγενέστεραι παραδόσεις περὶ Κυκλώπων ἐξεπλήγαδαν ἰδιαίτατα ἐκ τε τῆς ἐν Ὀδυσσεΐᾳ περὶ αὐτῶν εἰκόνος καὶ ἐκ τῆς παρ' Ἡσιόδῳ περὶ ἡφαιστειῶν δαιμόνων, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι ἥδη περιωρίσθησαν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ εἰδικωτέρου ἐδάφους, ἥτοι ἐπὶ ἡφαιστειῶν χωρῶν, ἐνθα ἐφεξῆς ἐργάζονται ἀεὶποτε ὡς χαλκεῖς τοῦ Ἡφαίστου. Τοιοῦτον ἐδαφὸς ἰδίᾳ εἶνε ἡ περὶ τὴν Αἴτην ἐν Σικελίᾳ χώρα, ἥτις ἐκπαλαί ἦτο τὸ θέατρον πλείστων καὶ σπουδαίων ἐδαφικῶν ἀναστατώσεων, ἐκ τε τοῦ ὕγρου στοιχείου καὶ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ἡφαιστείου προσερχομένων. Ἐν τῇ χώρᾳ δὲ ταύτῃ μετηνέχθη τὸ χαλκεῖον τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῶν Κυκλώπων ἐπὶ μιᾷ μὲν συνήθως τῶν Λιπαρῶν νήσων,⁴ ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας τοῦ Ἡφαίστου νήσου Λήμνου⁵. Τούναντίον δὲ

μόνον ὁ περὶ Πολυφῆμου μῦθος οὐδεμίαν ὑπέστη καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους μεταβολὴν, ἀλλ' ἐξηκολούθει, ἔνεκα τῆς διακεκριμένης πρὸς τὴν Ὀδυσσεϊαν ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης, ὑφιστάμενος ὁ αὐτὸς ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ποιήσει καὶ τῇ δημῶδει μυθολογίᾳ, ἐνθα παρίσταται ὁ αὐτὸς ἀκαταμάχητος Γίγας καὶ δυσειδὴς τῶν δαδῶν κάτοικος, ὁ ἐκδηλῶν σφοδρὸν αἰσθηματικὸν ἔρωτα πρὸς τὴν θελκτικὴν καὶ πονηρὰν Νηρηΐδα Γαλάτειαν. Τὸν τελευταῖον τοῦτον μῦθον ἐδόξαδαν καὶ ἀπηναντίσαν αἱ ποιήσεις πρῶτον τοῦ διθυραμβοποιοῦ Φιλοξένου καὶ μετ' αὐτὸν τοῦ Καλλιμάχου, Θεοκρίτου καὶ Ὀβιδίου,¹ ὡς ἐπίσης καὶ πολλὰ ἔργα γλυπτικῆς, ἰδίως δὲ γραφικῆς ἐν τοιχογραφίαις.

Π. Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, δ. ρ.

Ο ΕΝ ΤΟΙΣ "ΘΗΚΟΙΣ", ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΤΟΥ ΧΑΙΡΩΝΕΩΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ**

36. Πολλὰ ψευδῆ καὶ πονηρὰ δόγματα λανθάνομεν εὐνοίᾳ καὶ πίστει τῇ πρὸς τοὺς λέγοντας ἐνδεχόμενοι.

37. Τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ λόγους ἀφαιρῶντα χρὴ τὴν τοῦ λέγοντος δοξάν αὐτοὺς ἀφ' ἑαυτῶν ἐξετάζειν.

38. Ὡς πολέμου, καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ κενὰ ἐστί. Καὶ γὰρ πολιὰ τοῦ λέγοντος, καὶ πλάσματα, καὶ ὄφρυς, καὶ περιαιτολογία, μάλιστα δὲ αἱ κρυφαὶ καὶ οἱ θόρυβοι καὶ τὰ πηδήματα τῶν παρόντων

1) Τάποσπάσματα τοῦ Φιλοξένου περισυνέλεξεν ὁ Bergk ἐν τῇ γραμματολογίᾳ αὐτοῦ, τδ. περὶ τῶν ἐλληνικῶν ποιητῶν σ. 1260 ἐξ. Πεβλ. Θεοκρ. τδ. 6 καὶ 11. Ὀβιδ. Μεταρχ. 13, XIII, 744 ἐξ. Φιλοστρ. Εἰκ. 2, 18. O. Jahn: Archäologische Beiträge 411 ἐξ. W. Helbig εἰς τὸ ἐν Λερίᾳ ἐκδιδόμενον σπουδαῖον σύγγραμμα: Symbola philologorum bonnes. I, σ. 361 ἐξ. Campan. Wandgemälde N° 1042 ἐξ.

*) Ἰδε ἀριθμ. 19, σελ. 366—368.

**) Ἐπίσης ὁ κ. Χρ. Σαμαρτσίδης ἔλαβε καὶ τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν τοῦ ἐνταῦθα πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Νικολάου Μαυροκορδάτου:

«Φίλε κ. Σαμαρτσίδη,

»Χαίρων μανθάνω ἐκ τῆς ὑμετέρας ἐπιστολῆς ὅτι σκοπεῖτε ὅσον οὕτω νὰ ἐκδώσῃτε ἀπάνθισμα τῶν περὶ ἀγωγῆς καὶ παιδείας ὑποθηκῶν, τῶν περιεχομένων ἐν τοῖς Ἡθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου. Τὴν σπουδαιότητα τοιοῦτου βιβλίου καὶ ἄλλοτε ὑπέδειξα ὑμῖν. καὶ νῦν διατρανῶς προτιθεῖς ὅτι πάντες οἱ λόγιοι καὶ εὐδόκιμοι παιδαγωγοὶ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἵρυσθησαν, ὡς ἐκ καθαρῆς πηγῆς, σοφίαν ἐκ τῶν Ἡθικῶν τοῦ κλεινοῦ Χαίρωνεως φιλοσόφου. Ἐπιθυμῶ νὰ παράσχω ἑμφανῆς τεκμήριον τῆς σπουδαιότητος, ἣν ἀποδίδωμι εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀπανθίσματος τῶν παιδαγωγικῶν ὑποθηκῶν τοῦ ἐκ Χαίρωνεως μεγάλου ἱατροῦ τῶν ψυχῶν, καὶ ἐνδεικνύω νῦν ὅτι ὑμᾶς διὰ πάσης τιμῆς ἄγω, ἀποδέχομαι κατὰ τὴν ὑμετέραν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἀναγραφῇ τὸ ἑμὸν ὄνομα ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου, καὶ διατελῶ πάντοτε προθυμότητος φίλος.

Ν. Μαυροκορδάτος».

1) Geschichte der griechischen Plastik. I, σ. 24—25.

2) Ἡτις, λέγει ὁ Overbeck: Gesch. der Griech. Plastik. I, σ. 24—25 δὲν εἶνε ἐλληνικῆς τέχνης: πρὸς δὲ καὶ ἡ τέχνη τῶν ἐκατέρωθεν ἱσταμένων λεόντων εἶνε, κατὰ τὸν αὐτὸν Overbeck, ξενότροπος μὲν ἀλλ' ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐκασκηθεῖσα ἐδάφους.

3) Overbeck: Gesch. der griech. Plastik: I, σ. 25.

4) Παρὰ Καλλιμ. ὕμν. εἰς Ἀρτεμιν 68 ἐξ. οἱ Κύκλωπες διαδραματίζουσιν ἅμα πρόσωπον Κοβίλων, δι' ὧν ἐκφοβίζονται τὰ τέκνα τῶν θεῶν, ὡς τανῦν παρ' ἡμῖν τὸ «στοιχίον», ἡ δὲ βρουκόλακας».

5) Serv. V. A. 10, 763.

συνεκπλήττει τὸν ἄπειρον ἀκρατὴν καὶ νέον, ὥσπερ ὑπὸ ρεύματος παραφερόμενον. Ἐχει δέ τι καὶ ἡ λέξις ἀπατηλὴν, ὅταν ἡδεῖα καὶ πολλὴ καὶ μετ' ὄγκου τινὸς καὶ κατασκευῆς ἐπιφέρηται τοῖς πράγμασιν. Ὡς γὰρ τῶν ὑπὸ αὐτὸν ἄδόντων αἱ πολλαὶ τοὺς ἀκούοντες ἀκροατοὶ δικφεύγουσιν, οὕτως περιττὴ καὶ σοβαρὰ λέξις ἀντιλαμβάνει τῷ ἀκρατῇ πρὸς τὸ δηλούμενον.

39. Αἱ τῶν πολλῶν διαλέξεις καὶ μελέται σοφιστῶν οὐ μόνον τοῖς ὀνόμασι παραπετάσματος χρώνται τῶν διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν φωνὴν ἐμμελείαις τισὶ καὶ μελικοῦσιν καὶ περιζήτεσιν ἐφηδύνοντες ἐκβαλκύνουσι καὶ παραφέρουσι τοὺς ἀκροαμένους, κενὴν ἡδονὴν διδόντες, καὶ κενωτέραν δόξαν ἀντιλαμβάνοντες. Αἱ τοιαῦται ἀκροάσεις θυμυζόνται, ἐφ' ὅσον τέρπουσιν, εἴτα ἅμα τῆς ἀκοῆς ἐξερρῶν τὸ ἡδύ, κἀκείνους προλείπειν ἡ δόξα, καὶ μᾶλλον τοῖς μὲν ὁ χρόνος, τοῖς δὲ καὶ ὁ βίος ἀνέλωται.

40. Δεῖ τὸ πολὺ καὶ κενὸν ἀφαιροῦντα τῆς λέξεως αὐτὸν διώκειν τὸν καρπὸν καὶ μιμεῖσθαι μὴ τὰς στεφηπλόκους, ἀλλὰ τὰς μελίσσας. Αἱ μὲν γὰρ ἐπινοοῦσαι τὰ ἀνθρώκας καὶ εὐώδη τῶν φύλλων, συνείρουσι καὶ διαπλέκουσιν ἡδὺ μὲν, ἐφήμερον δὲ καὶ ἀκαρπον ἔργον· αἱ δὲ, πολλὰκις ἴων καὶ ρόδων καὶ ὑκλίνων διαπετόμεναι λειμῶνας, ἐπὶ τὸν τραχύτατον καὶ δριμύτατον θύμον καταίρουσι, καὶ τοῦτω προσκίθηνται.

Ἐκινθὸν μέλι μηδόμεναι, καὶ λαβοῦσαί τι τῶν χρησίμων, ἀποπέτονται πρὸς τὸ οἰκεῖον ἔργον.

41. Δεῖ τὸν φιλότεχνον καὶ καθαρὸν ἀκρατὴν τὰ μὲν ἀνθρώκας καὶ τρυφερά τῶν ὀνομάτων, καὶ τῶν πραγμάτων τὰ δραματικὰ καὶ πανηγυρικά, κηφῆνων βοτάνην σοφιστιῶντων ἡγούμενον ἔξ· αὐτὸν δὲ τῇ προσοχῇ καταδύμενον εἰς τὸν νοῦν τοῦ λόγου, καὶ τὴν διάθεσιν τοῦ λέγοντος, ἔλκειν ἀπ' αὐτῆς τὸ χρησιμον καὶ ὠφέλιμον, μεμνημένον, ὥς οὐκ εἰς θέατρον οὐδὲ ὥδειον, ἀλλ' εἰς σχολὴν καὶ διδασκαλεῖον ἀφίκεται, τῷ λόγῳ τὸν βίον ἐπανορθωσόμενος. Οὐ γὰρ ἐκ κουρείου μὲν ἀναστάντα δεῖ τῷ κατύπτῳ παραστῆναι, καὶ τῆς κεφαλῆς ἀψασθαι, τὴν περικοπὴν τῶν τριχῶν ἐπισκοποῦντα καὶ τῆς κουρᾶς τὴν διαφορὰν· ἐκ δὲ ἀκροάσεως ἀπὸντα καὶ σχολῆς, οὐκ εὐθὺς ἀφορᾶν χρὴ πρὸς ἑαυτὸν, καταμανθάνοντα τὴν ψυχὴν, εἴ τι τῶν ὀχληρῶν ἀποτεθειμένη καὶ περιττῶν ἐλαφρότερα γέγονε καὶ ἡδίων.

42. Οὔτε βαλκανεῖου, οὔτε λόγου μὴ καθαίροντος ὀφελὸς ἐστίν.

43. Οὐ δεῖ τὸ ἡδύ τῆς ἀκροάσεως ποιεῖσθαι τέλος· οὐδὲ οἶεσθαι δεῖν ἐκ σχολῆς ἀπιέναι φιλοσόφου μινυρίζοντα καὶ γεγανωμένον· οὐδὲ ζητεῖν μυρίζεσθαι, δεόμενον ἐμβροχῆς καὶ καταπλάσματος· ἀλλὰ χάριν ἔχειν, ἐάν τις, ὥσπερ καπνῷ σμῆνος, λόγῳ δριμύτην διάνοιαν, ἀγλῦος πολλῆς καὶ ἀμβλύτητος γέμουσαν ἐκκαθήρῃ.

44. Καθ' ἕπερ οἱ πίνοντες, ὅταν παύσωνται δι-

ψῶντες, τότε τὰ τορεύματα τῶν ἐκπομάτων ὑποθεωροῦσι καὶ στρέφουσιν, οὕτως ἐμπλησθέντι δογμάτων καὶ ἀναπνεύσαντι δοτέον τὴν λέξιν, εἴ τι κομψὸν ἔχει καὶ περιττόν, ἐπισκοπεῖν. Ὁ δ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μὴ τοῖς πράγμασιν ἐμφυόμενος, ἀλλὰ τὴν λέξιν Ἀττικὴν ἄξιόν εἶναι καὶ ἰσχυρὴν, ὁμοίος ἐστὶ μὴ βουλομένῳ πλεῖν ἀντίδοτον, ἂν μὴ τὸ ἀγγεῖον ἐκ τῆς Ἀττικῆς κωλικῆδος ἢ κεκεραμυμένον· μηδὲ ἱμάτιον περιβαλέσθαι χειμῶνος, εἰ μὴ προβάτων Ἀττικῶν εἴη τὸ ἔριον. Ταῦτα τὰ νοσήματα πολλὴν μὲν ἐρημίαν νοῦ καὶ φρενῶν ἀγαθῶν, πολλὴν δὲ τερθρεῖαν καὶ στωμυλίαν ἐν ταῖς σχολαῖς πεποίηκε· τῶν μειρακίων, οὔτε βίον, οὔτε πρᾶξιν, οὔτε πολιτείαν φιλοσόφου παραφυλαττόντων ἀνδρὲς, ἀλλὰ λέξεις καὶ ῥήματα, καὶ τὸ καλῶς ἀπαγγέλλειν, ἐν ἐπαίνῳ τιθεμένων, τὸ δὲ ἀπαγγελλόμενον εἴτε χρῆσιμον, εἴτε ἄχρηστον, εἴτε ἀναγκαῖον, εἴτε κενόν ἐστὶ καὶ περιττόν, οὐκ ἐπισταμένων, οὐδὲ βουλομένων ἐξετάζειν.

45. Δεῖ τὸν ἐπὶ δαίπνον ἦκοντα τοῖς παρακειμένοις χρῆσθαι, καὶ μηδὲν αἰτεῖν ἄλλο, μηδ' ἐξελέγχειν· ὁ δ' ἐπὶ λόγων ἀφιγμένος ἐστίασιν, ἂν μὲν ἐπὶ ρητοῖς, ἀκροάσθω σιωπῇ τοῦ λέγοντος· οἱ γὰρ εἰς ἄλλας ὑποθέσεις ἐξάγοντες καὶ παρεμβάλλοντες ἐρωτήματα, καὶ προσδιαποροῦντες, οὐχ ἡδεῖς οὐδὲ εὐσυνάλλακτοι πρὸς ἀκρόασιν ὄντες, ὠφελοῦνται μὲν οὐδέν, τὸν δὲ λέγοντα καὶ τὸν λόγον ὁμοῦ συνταράσσουσιν· ὅταν δὲ τοὺς ἀκούοντας ὁ λέγων ἐρωτᾷ καὶ προβάλλειν κελεύσῃ, χρησίμῳ τι δεῖ καὶ ἀναγκαῖον αὐτὸν προβάλλοντα φαίνεσθαι.

46. Μεγαλοψυχίας σημεῖον, ὡς τὸ διδόναι τι τῶν μεγάλων καὶ τὸ αἰτεῖν.

47. Ἀκροατοῦ καταγαλάσιέ τις μικρὰ καὶ γλίσχρα προβλήματα τὸν διαλεγόμενον κινούντος. Οἷα τερθρευόμενοι τινες τῶν νέων, καὶ παρεπιδεικνύμενοι διαλεκτικὴν ἢ μαθηματικὴν ἔξιν, εἰώθασι προβάλλειν. Πρὸς οὓς ἐστὶν εἰπεῖν τὸ ὑπὸ Φιλοτίμου πρὸς τὸν ἔμπυον καὶ φθισιῶντα ρηθέν. Ἐπεὶ γὰρ ἐλέλησεν αὐτῷ φαρμάκιον αἰτῶν πρὸς παρωνυχίαν, αἰσθόμενος ἀπὸ τῆς χροᾶς καὶ τῆς ἀναπνοῆς τὴν διάθεσιν. Οὐκέστι σοι, φησὶν, ὦ βέλτιστε, περὶ παρωνυχίας ὁ λόγος. Οὐδέ σοι τοῖνον, ὦ νεανία, περὶ τοιοῦτων ζητημάτων ὥρα σκοπεῖν· ἀλλὰ πῶς οἰήματος καὶ ἀλαζονείας, ἐρώτων τε καὶ φλυαρίας ἀπολυθεῖς, εἰς βίον ἄτυρον καὶ ὑγιαίνοντα καταστήσεις σαυτὸν.

48. Εὐ μάλα χρὴ καὶ πρὸς τὴν τοῦ λέγοντος ἐμπειρίαν ἢ φυσικὴν δύναμιν ἡμροσμένον, ἐν οἷς αὐτὸς ἑαυτοῦ κράτιστός ἐστι, ποιεῖσθαι τὰς ἐρωτήσεις· καὶ μὴ παραβιάζεσθαι τὸν μὲν ἡθικώτερον φιλοσοφούντα, φυσικὰς ἐπάγοντα καὶ μαθηματικὰς ἀπορίας· τὸν δὲ τοῖς φυσικοῖς σεμνυνόμενον, εἰς συνημμένων ἐπικρίσεις ἔλκοντα, καὶ ψευδομένων λύσεις.

49. Φυλακτέον τὸ πολλὰ καὶ πολλάκις αὐτὸν προβάλλειν· ἐστὶ γὰρ καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ παρ-

πιδεικνυμένου. Τὸ δὲ ἑτέρου προτείνοντος ἀκροᾶσθαι μετ' εὐκολίας, φιλολόγον καὶ κοινωνικόν.

50. Οὐδὲ ἀμαθίην κρύπτειν ἄμεινον, ὥς φησιν Ἡράκλειτος, ἀλλ' εἰς μέσον τιθέναι καὶ θεραπεύειν.

51. Τῶν ὄντως φιλοσόφων σπουδὴ καὶ παιδιὰ, καὶ νεύμα καὶ μειδίαμα καὶ σκυθρωπασμός, μάστιστα δ' ὁ πρὸς ἕκαστον ἰδίᾳ περαινόμενος λόγος, ἔχει τινὰ καρπὸν ὠφέλιμον τοῖς ὑπομένειν καὶ προσέχειν ἐθισθεῖσι.

52. Δεῖται τὸ περὶ τοὺς ἐπαίνους καθήκον εὐλαβείας τινὸς καὶ μετριότητος· διὰ τὸ μήτε τὴν ἔλθειν αὐτοῦ, μήτε τὴν ὑπερβολὴν ἐλευθέριον εἶναι. Βαρὺς μὲν γὰρ ὁ ἀκροατὴς καὶ φορτικὸς, ὁ πρὸς πᾶν ἄτεγκτος καὶ ἀτενὴς τὸ λεγόμενον, οἴηματος ὑπούλου καὶ περιαιτολογίας ἐνδιαθέτου μεστός· ὥς ἔχων τί τῶν λεγομένων βέλτιον εἰπεῖν, μήτε ὄφρυν κατὰ σχῆμα κινῶν, μήτε φωνὴν εὐγνώμονος μάστιγας φιληκοίας προϊέμενος, ἀλλὰ σιγῇ καὶ βαρύτητι καταπλῆστω καὶ σχηματισμῷ θηρώμενος δόξαν εὐσταθοῦς καὶ βᾶθος ἔχοντος ἀνδρός· ὥσπερ χρημάτων, τῶν ἐπαίνων, ὅσον ἄλλῃ μεταδίδωσιν, αὐτοῦ δοκῶν ἀφαιρεῖσθαι.

53. Ὁ φιλόσοφος λόγος τὸ ἐξ ἀπορίας καὶ ἀγνοίας θάμβος ἐξαίρει, γινώσκει καὶ ἱστορίᾳ τῆς περὶ ἕκαστον αἰτίας.

54. Δίκην μὲν δικάζοντα δεῖ μήτε πρὸς ἔχθραν τινὰ, μήτε πρὸς χάριν ἀκούειν, ἀλλ' ἀπὸ γνώμης πρὸς τὸ δίκαιον· ἐν δὲ ταῖς φιλολόγοις ἀκροάσεσιν οὔτε νόμος οὐδεὶς, οὔτε ὄρκος ἡμᾶς ἀπείργει μὴ μετ' εὐνοίας ἀποδέχεσθαι τὸν διαλεγόμενον. Ἀλλὰ καὶ τὸν Ἑρμῆν ταῖς Χάρισιν οἱ παλαιοὶ συγκαθίδρυσαν, ὥς μάλιστα τοῦ λόγου τὸ κεχαρισμένον καὶ προσφιλὲς ἀπαιτοῦντος. Οὐδὲ γὰρ οἶόν τε παντελῶς οὕτως ἐκβόλμιν εἶναι τὸν λέγοντα καὶ διημαρτημένον, ὥστε μήτε νοῦν τινα παρασχεῖν ἄξιον ἐπαίνου, μήτε ἀπομνημόνευσιν ἑτέρων, μήτε αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου καὶ προαίρεσιν, ἀλλὰ μηδὲ λέξιν ἢ διάθεσιν τῶν λεγομένων.

(Ἀκολουθεῖ)

ΧΡΙΣΤ. ΣΑΜΑΡΤΣΙΑΝΣ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Αἱ σαρκοφάγοι*

ἐν τῷ αὐτοκρ. μουσεῖῳ Ῥων/πόλεως.

Καὶ ἐπὶ τῶν τεσσάρων παραστάσεων ἀποθανυμένων ἐξοχὸν καὶ συμμετρικὴν διάταξιν, ζωρότητα ἐν τῇ κινήσει τῶν ἵππων, ἀπάθειαν δὲ καὶ σταθερότητα τῶν ἱππέων. Ἡ σαρκοφάγος ἀνάγεται ἀναμφιβόλως εἰς τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ. καὶ δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι προῆλθεν ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου, καθόσον ἡ ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου ταύτης παράστασις τῶν ἵππων ἀνταποκρίνεται ἀ-

κριδῶς πρὸς τὴν τῆς παναθηναϊκῆς πομπῆς ἐν τῇ ζωοφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος. Ἐκτὸς τῶν λαμπρῶν ὁμίλων ἵππων, οἵτινες ἐξεικονίζονται μετὰ φυσικότητος πραγματικῶς καλλιτεχνικῆς, ἐνία μέρος τῆς ἐν ἀναγλύφῳ παραστάσεως, ἐλάχιστα φθαρόντα ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ἐπηρείας, μοῖ φαίνονται ἄξια ἰδιαίτερου πανηγυρικοῦ: Παρατηροῦμεν τὴν ἀνεξάλειπτον ἐκφράσιν τῆς ἐν τῇ μορφῇ τοῦ ἡγεμόνος ἀξιοπρεπείας, τὴν ὑπὸ τεχνικὴν ἐποψὴν ἐξοχὸν ἐξεικόνισιν τῆς πρὸς κτύπον ἀνυψωμένης δεξιᾶς καὶ τὴν ὑπὸ τὴν ἀσπίδα κεκρυμμένην μορφήν στρατιώτου. Τὸ ὠρείδες ἐπικάλυμμα ἐπιδεικνυσθὶν ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων αὐτοῦ μερῶν ἀνὰ δύο πτεροφόρους μορφάς, ἐδῶ μὲν δύο σφίγγας, ἐκεῖ δὲ δύο γρύπας ὡς φρουρούς ἐπὶ τῆς ἡσυχίας τοῦ νεκροῦ.

Ἡ σαρκοφάγος, πρὸ τῆς ὁποίας ἦδη εὐρισκόμεθα, ἀποτελεῖ τὸ λαμπρότατον τῶν προϊόντων τῶν ἐν Σιδῶνι ἀνασκόφῳ. Τὰ ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου ταύτης ἀνάγλυφα, ἐν οἷς ἀναγνωρίζει τις πάραυτα παραστάσεις ἐκ τοῦ βίου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ ἄλλων σχετικῶν ἐπεισοδίων, παρέσχον ἀφορμὴν εἰς τὴν εἰκασίαν ὅτι ἡ εὐρεθεῖσα ἦτο αὐτὴ αὐτὴ ἡ σαρκοφάγος τοῦ διασήμευ Μακεδόνα. Ἐν τῇ λίαν εὐνοήτῳ δὲ ταύτῃ γνώμῃ ἐνέμενον στερεῶς, μέχρις ὅτου σοφοὶ τινες ἡμφισβήτησαν τὸ κύρος αὐτῆς. Ἐν τούτοις καὶ ἑτέρα τῷ 1802 ἐξ Αἰγύπτου εἰσαχθεῖσα σαρκοφάγος ἐπὶ μακρὸν ἐθεωρεῖτο ἐσφαλμένως ὡς ἡ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (Clark, «Ὁ τάφος τοῦ Ἀλεξάνδρου»). Ἡ ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Πόλεως εὐρισκόμενη σαρκοφάγος ἡδύνατο οὐχ ἥττον ἐπιμύονως νὰ παρασταθῇ ὡς ἡ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἂν ἀνεκαλύπτετο οὐχὶ ἐν Σιδῶνι ἀλλ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τῇ πόλει δηλονότι τοῦ ἱστορικῶς ἀνεγνωρισμένου μαυσωλείου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐν τούτοις ἰταλὸς σοφὸς ἐπειράθη ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου σαρκοφάγος ἀφῆθη ἐν Σιδῶνι κατὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Ἀλεξανδρείαν μετακόμισιν αὐτῆς. Πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ὅμως ταύτην ἀντιστρατεύεται ἐν γένει τὸ γεγονός τῆς ἐπισημῆως τοῦ τάφου τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ σοφῶν, ἡγεμόνων τῆς Ἀνατολῆς καὶ ρωμαίων αὐτοκρατόρων, πρὸ τῶν ὁποίων δὲν ἦτο βεβαίως δυνατόν ἡ σαρκοφάγος αὐτὴ νὰ ἦναι κεκρυμμένη ἐν Σιδῶνι. Ἡ περὶ τούτου δὲ ὅτι ἡ ἱστορικὴ «χρυσὴ» λάρναξ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸ πολλοῦ εἶχε κλαπῇ, δὲν ἀποτελεῖ ἀποδείξιν ἐναντίον τῆς μαρμαρίνης ταύτης σαρκοφάγου, ἥτις ἡδύνατο νὰ ἐκρησμοποιήθῃ πρὸς ὑποδοχὴν τῆς λάρνακος. Ἐπαναλαμβάνομεν: Ἄν ἡ σαρκοφάγος αὐτὴ μετὰ τῶν τριῶν μικροτέρων μὲν, ὁμοίων δὲ τὸ σχέδιον, αἵτινες παρ' αὐτῇ ἐκτίθενται, ἀνεκαλύπτετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τότε θ' ἀπετέλουν αὐταὶ τὴν τελευταίαν κατοικίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, τῆς Ρωζάνης πιθανῶς καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Ἡρακλέους, ἢ δὲ ἐν τῷ διαζώματι (ἴδε κατωτέρω) παράστασις θὰ ἐσχετίζετο πρὸς τινὰ τῶν τελευταίων τούτων.

Ἐξάπαντος ὅμως δὲν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἐνταῦθα τὴν σαρκοφάγον, ἐν ἣ ὁ Ἀλέξανδρος ἐναποτίθεται, ἀλλὰ καλλιτέχνημα, ὅπερ χαρακτηρίζει τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου δύο διακρίνομεν κυρίας πα-

*) Ἴδε ἀριθ. 24, σελ. 463—466.